

KONTU KONTARI

Ingelesez *fiction* deitzen dioten literatur-motari —novela, ipui, nolanaiko asma-lanei itz batean— xoko bat pres-tatu nai genjoke emen, alik zabalena. Ezta au agian, gaur-ko egunotan ere, literaturan izan ditekean maillarik garraina, baiña bai noski zabalduena eta oraingoena. Gurena ere bai, esango genduke, gu ere gaurkoak geran alde-tik, euskal-literatura ain urri eta eskas ez ba'litz sail one-tan. Zergatik ote? Besteak baiño zaillago delako, edo euskaldunok orretarako doai berezerik eztugulako?... Eztaki-gu, baiña eztugu ori uste. Lurralde zabal orietan gidaririk izan eztugulako areago. Eta, izatekotan ere, neska-mutil gazteen lana eztelako —txiki-txikitandik agertu oi den bertsoetarako etorria bezala—, gizon azi-elduena baizik. Eta gu, gorputz-adiñari gagozkiolarik sarri asko oi dugun bezela, Europa'ko errietan zaarrenak izanik, gaztaro gordiñean gaude oraindik gauza askotan, eta pixoialetatik atera gabe ere bai zenbaitetan.

Gerongandik sortutako aurrik ezin ager genezakean ar-tean —eta orientzat antolatu dugu bereziki aterpe au—, besteranak artu bear semetzat, etxea utsik eduki nai ez baldin ba'dugu. Kanpotarregana jo dugu beraz bide-gal-de, lotsa gaiztorik gabe. Eta, lekuak ala agintzen duelako, ipui laburrak autatu ditugu onerako, ez kontaketa luzeak.

Aurrean daukazu au eztugu onena izango eskuarki bere saillean, ezta apika onenetakoa ere. Esku-artean geneukan orratik, eta ona. Oscar Wilde'ren bizitza aipatu bearrik eztago emen, ezagunegia baita gertakari belt ba-tek nabarmendu zuen ezkerero. Argitasunik nai duenak ba-du nora jo, gaiñera. Aurten bertan agertu da bere seme-aren liburua (Vyvyan Holland, *Son of Oscar Wilde*, Lon-don, Hart-Davis), eta ezta bakarra. Auxe esan nai gendu-ke orratik. Artea, antze-lana, Wilde'k bein ta berriro dio-nez, ez omen da ifloren mirabe, bere eskuko da, bera da bere elburu, eztu beste zertarakorik, ezer erakutsi eta

irakatsi bearrik ere ez, beraz. Baiña —arritzekoa, olako kontra-jokoak gizonak berezko dituela ez baldin ba'geneki beintzat— aoa ireki-ala sermoia sortzen zan aren ezpafiñetatik, emango onetan bezalaxe. Sermoi-zaleegia ez baldin ba'zera ere, ordea, gogoko izango zaizu noski ustegabeko praile dotore onen predikua: alegiñean gogortu nai gendukean biotz onen ixuri xamurrak ba-duela bere saria, alegia.

Bere "Ipuñak", ederki itzuliak gaiñera, Altuna'tar J. jaunak euskeraz eman zizkigun (Bilbao'n, 1927).

OSCAR WILDE'REN

Erraldoi berekoia

Arratsaldero, aurrak, eskolatik irtetean, Erraldoiaren lorategira joaten ziran jostatzera.

Aundia ta ederra zan lorategi ura, belar eze ta biguiñez jantzia. An-emenka, belar artean, loreak ageri ziran, izarrak bezain dizditsu. Ba-ziran an udaberrian urre-bitxizko lorez loratu ta udazkenean fruitu gozoz betetzen ziran amabi mertxika-ondo ere. Txoriak arboletan kokatzen ziran eta aurrei maiz aski utzi-erazten zizkietan beren jostaketak: ain xamurra zan aien xinta.

—Bai ederki bizi gerala emen!—, egiten zion oiua batak besteari.

Alako batean, Erraldoia itzuli zan. Cornwall'go Aundia, bere adis-kidea, ikustera joan ta zazpi urtez egon zan arekin. Zazpi urteen buruan, itz-aspertu bat egindakoan —aren etorria ez baitzan azken-gabea—, bere gaztelura itzultzea erabaki zuen. Bertarakoan, aurrak ikusi zituen lorategian jostatzen.

—Zer ari zerate emen?—, izan zan aren oiua zakarra. Eta aurrek iges egin zuten lasterka.

—Nere lorategia nere lorategia duk— esan zuen Erraldoiak—, guziok jakin bear litekek ori, eta etzioat iñortxori emen jostatzen utziko.

Eta orretarako arresi aundi-aundi bat jaso zuen, eta oar au jarri artan:

SARRERA DEBEKATURIK DAGO: KONTU GERO!

Oso berekoia zan Erraldoi ura.

Aur gaxoek non jostaturik etzeukaten. Bidean asi ziran, baiña autsez eta arri-kozkorrez heterik zegoen bide ura eta etitzaien atsegin izan. Askotan ibiltzen ziran paret-inguruan, eskolatik irtean, eta beste aldeko lorategi ederraz mintzaten.

—Bai ederki bizi giñala orduan!, —esaten zioten elkarri.

Udaberria etorri zanean bazterrelde ura guzia txoriz ta lorez josi zan; Erraldoi berekoiaren lorategian, ordea, Negua oraindik nagusi. Txoriek etzuten kanta-gogorik, aurrik ez baitzan, eta zugatzei loreak ematea aaztu egin zitzairen. Alako batean, lore eder batek altxa zuen burua belar tartetik, baiña oar ura ikusi orduko, aurrak zirala-ta, triste-triste gelditu zan eta, lurpean izkutaturik, loak artu zuen berriro.

Elurra ta Izotza bakarrik zeuden pozez.

—Udaberriari aaztu egin zaiok nonbait lorategi au —zioten— eta emen biziko gaituk urte osoan.

Elurrak bere soingaiñeko zuripean estali zuen belarra, eta Izotzak arbolak zillarrez jantzi zituen. Ipar-aizeari deitu zioten gero, aiekin egonalditxo bat egin zezan. Bai Ipar-aizea etorri ere, Larruz bilduta zebillen eta egun osoan orroka jardun zuen lorategian barrena, tximiniak boteaz.

—Giro zegok ementxe! —esan zuen— Kaskabarrari esan bear geniokek gu ikustera etortzeko.

Bai Kaskabarra etorri ere. Iru orduz jotzen zuen danboliña eguneroko gazteluko tellatu gaiñetan, tellak apurtuxe zituen arte, eta gero inguruan biraka asten zan, tximistak arturik. Soiñeko arrea zuen eta arnasa izotza bezalako.

—Etzekiat zer dala-ta luzatzen duen orrenbeste Udaberriak —zian Erraldoiak leiota atera ta lorategi zuri otza ikustean—. Luzaro gabe aldatuko aal duk eguraldia.

Baiña Udaberriak etzan beñere etorri, ezta Udarik ere, Udazkenak urrezko fruituak eman zizkien lorategi guziei; Erraldoiarenari, ordea, ezta bat bakarrik ere.

—Berekoiegia duk, zian.

Beraz, Negua zan beti an; eta Ipar-aizea, eta Kaskabarra, eta Izotza, eta Elurra dantzan ari ziran aspertu gabe arbol-artean.

Goiz batez, Erraldoiak, oraindik oean zegoelarik, musika zoragarri bat entzun zuen. Ain ezta zan, alegia, aren belarrientzako, soiñu-jotzaillen erregea pasatzen zala uste izan baitzuen. Izan, etzan karnaba bat besterik, leio-aurrean kantari; baiña ditekean soiñurik ederrena iduritu zitzaion, ez baitzuen aspaldi artan txori-

xintarik aditu bere lorategian. Orduan Kaskabarrak eten zuen bere dantza, Ipar-aizeak atertu zituen orroak, eta urrin atsegiña sartu zan leio zabalean berrena.

—Etorria duk Udaberria, iñolaz ere —esan zuen Erraldoiak, eta oetik jauzi eginda leiora jo zuen arin.

Zer ikusi ote zuen?

Ikuskizun arrigarria. Aurrak ormaren urratu batetik sartu ta zugatzetara igoak ziran. Zugatz bakoitzean aur bat zegoen, eta goxogoxo eragiten zieten beren besoei aurren buru-gaiñean. Txoriak, alai, egan zebiltzan txioka aien inguruan, eta loreak parrez ari ziran buruak belar tartetik agertuz.

Ikuskizun ederra, ederrik ba'zan. Xoko batean, ordea, Negua zan oraindik nagusi. Lorategiko bazterrik bazterrenean zegoen eta aur bat ageri zan an. Arbolara ezin igo nonbait, txikia baitzan, eta inguruan zebilkion negar samiña zeriola. Izotz ta elurrez zearo estalia zegoen oraindik zugatz gaxoa, eta aren gaiñean Ipar-aizea ari zan aizemaka ta marruka.

—Igo adi, ttiki!, zion arbolak, eta adarrak makurtu-ala makurtzen zituen; aurra ordea ttikiegia izaki.

Eta Erraldoiak, begira zegokiola, biotza urtu-bearrean zuen.

—Zein nerekoia izan naizen! —esan zuen— Orain ikusten diat, orain, zergatik etzuen Udaberriak onera etorri nai. Neuk jasoko diat aurtxo ori zugatzera eta gero pareta botako, eta nere lorategia aurren jolas-toki izango duk beti-betiko.

Izan ere, egindakoaz arras damaturik zegoen.

Jetxi zan, bada, eskalleretan beera, ta aurreko atea ixilka irekirik lorategira sartu zan. Aurrek, ordea, sumatu zuteneko, beldurrak arturik, lasterrari ekin zioten eta lorategia Neguan sartu zan atzera. Arako txiki ura bakarrik gelditu zan igesi joan gabe, ez baitzuen Erraldoia etortzen ikusi begiak malkoz lausoturik zeuzkalako. Eta Erraldoiak, arenganatu, eskuetan artu zuen poliki-poliki, eta zugatza bat-batean loratu zan, eta txoriak artara jo zuten kantatzera, eta umetxoak, Erraldoiaren lepoa bere besoez inguraturik, musu eman zion. Eta gaiñerako aurrak ere, Erraldoia on biurtu zala ikusi orduko, lasterka itzuli ziran, eta Udaberria aiekin.

—Zerona duzute gaurgero lorategia, enetxoak —esan zuen Erraldoiak eta aizkoratzar bat arturik orma beera bota zuen. Eta eguerdian, jendeak merkaturakoan aurrekin jostatzen arkitu zuen Erraldoia, egundaiño ikusi den lorategirik ederrenean.

Egun guzian jostatzen ari ondoan, Erraldoiari agur egitera etorri zitzaizkion illunabarrean.

—Baiña non duzute laguntxo —galdegin zien onek—, arbolara igo nuen aurtxo ura?

Erraldoiak besteak baiño maiteago zuen, musu eman ziolako.

—Eztakigu —erantzun zioten aurreak—, joan egin da.

—Datorrela biar —esan zuen Erraldoiak.

Aurrek, ordea, non bizi zan etzekitela esan zioten, ez omen zuten leenago ikusi; eta Erraldoia goibel gelditu zan.

Arratsaldero, eskolatik irtetean, Erraldoiarekin jostatzera zetozen aurrak. Txikia, ordea, Erraldoiaren kuttuna alegia, etzuten arrezkero ikusi. Aur guziak ongi artzen zituen Erraldoiak; baiña uts aundia zuen alere bere lenbiziko adixkidetxoa gabe, eta maiz aitatzen zuen.

—A zer poza berriz ikusiko baldin ba'nu! zion, bein ta berrero.

Urteak joan ta urteak etorri, Erraldoiari indarrak aitu zitzaizkion. Jostatzeko ez gauza izaki-ta, aurren jolasei begira egoten zan, bere lorategiari ederretsiz.

—Lore ederrik asko ba-diat —esan oi zuen—, baiña aurrak dituk lorerik ederrenak.

Negu-goiz batez, jantzi-ala leiotik begiratu zuen. Etzuen orain Negua gorroto, lotan dagoen Udaberria baizik eztele eta loreak atsedean artzen ari zirala jakañik.

Bat-batean, begiak igortzi zituen arriturik, eta begira-begira gelditu zan.

Bai, arrigarria zan, benetan, ikusten zuena. Lorategiko zokorik bazterrenean arbola bat zegoen lore zuriz josia. Urre-koloreko adarrak zituen, eta aietatik zintzilik zillarrezko frujtuak eta azpjan, zutik, arako ainbeste maite zuen umetxo ura.

Lasterka jetxi zan Erraldoia eskalleretan beera, pozez zorutzen, eta lorategian sartu. Eta, aurraren ondora zanean, aurpegia sumiñez gorritu zitzaion, eta esan zuen:

—Nor ausartu duk i zauritzera?

Aurraren eskuetan bi iltze-zulo ageri baitziran, eta bi iltze-zulo aren ointxoetan.

Nor ausartu duk i zauritzera? —oiu egin zuen Erraldoiak— Esaidak, esan, ezpata artu ta il dezadan.

—Ez! —erantzun zuen aurrak—. Maitasunaren zauriak dira auek.

—Nor zaitut? —esan zuen Erraldoiak, eta alako ikara ezezagun batek arturik, aurtxoaren aurrean jarri zan belauniko.

Eta aurtxoak, parre-antxean, esan zion:

—Zure lorategian jostatzen utzi zenidan bein; gaur nere lorategian, Paradisuan, jostatuko zera nerekin.

Eta aurrek, arratsalde artan etorri ziranean, illotzik arkitu zuten. Erraldoia, lore zuriz jositako arbolaren azpian.

ELEIZALDE'Z itkulia.